

větší dokonalost ne v řeči, ale v skutku. Chtějí sebe opravovat a k luterským se trpělivě mít, zda by Bůh dal, aby je i vyzískali. Ale nepřestanou-li ve svých traktátech, bude třeba pokračovat v písemné obhajobě [r. 1567; D 222]. Mocensky byli Bratři posíleni, když byl r. 1566 jmenován Jakub z Ostrorogu generálním starostou Velkopolska. Byla to hodnost s mocí místodržitelskou. Pan Jakub ji zastával se vzácnou nestranností. On i jeho bratr Stanislav zemřeli však r. 1568.

Proti luterským hleděli si Bratři získat oporu *ve Vitemberku*. B. Lorenc se tam vypravil r. 1568 a obdržel od tamních bohoslovců dobré zdání, jímž byla osvědčena pravověrnost Bratří, třeba s doporučením, aby volili jasnější výrazy v některých člancích a aby zmírnili církevní kázeň. Bratry podepřel i úsudek rostockého profesora *David Chytraea*, který se vyslovil příznivě o jejich pojetí večere Páně, když se u nich zastavil [1569] cestou do Rakous, kam byl povolán k sestavení řádu pro tamní luterskou církev. Chytraeus byl výrazně luterský „ubikvitář“, přitom však srdce otevřeného pro celý protestantismus, poměrně snášlivý, výjimka ve svém bohosloveckém táboru i zase doklad, že gnézioluterství nemusilo být nutně nesnášlivé. I jeho široký zájem historický a pohled pozorně upřený až k východnímu křesťanství pravoslavnému jej otvíral přátelskému pochopení pro církev jiné než vysloveně luterské.

ZATÍM rostl v Polsku *nápor katolické reakce*. Protestanté, stále nesjednocení, nedovedli si vymoci onen dávno plánovaný národní koncil, ba ani zásadní trvalé zákonné uznání svých práv. Otázka jurisdikce biskupů byla řešena tak, že duchovní hodnostáři nesměli zakročovat proti protestantským šlechticům bez souhlasu zemských soudů. Zde měla šlechta dosti moci, aby odvrátila případný útok na svobodu náboženství. Nebezpečné však bylo, že král přijal od nuncia usnesení tridentského koncilu. Toho se mohli katolíci dovolávat ve svém restauračním úsilí. Král byl od protestantů odvrácen poukazy katolíků k současné občanské válce ve Francii, z jejíhož rozpoutání byli viněni hugenoti. Zejména pak pochopili biskupové potřebu vnitřního

povznesení církve a kněžstva. Začala zvýšená péče o lepší školení duchovenského dorostu za pomoci jezuitů. Stouplo sebevědomí katolíků a jevílo se protiprotestantskou literaturou, psanou latinsky i polsky. I proti Bratřím se obrátil poznaňský kanovník Benedikt Herbest. Je zajímavé, že proti němu Jednotu úspěšně bránil [1569] kujavský šlechtic Jakub Niemojewski, kalvinista z diecése Pražmowského, theologicky dobře vzdělaný a v diskusi velmi obratný literát. Bratřím mnoho znamenalo, že se jejich věci jako své vlastní ujal Polák. Zároveň svědčí tento fakt, že se *reformovaní s Bratry skutečně velmi sblížili*. Jiným toho dokladem je postava reformovaného šlechtice Jana Łasického. Jednotu poznal jako vychovatel synů Bratra Jana Krotowského, s nimiž pobýval i na zahraničních universitách. V Polsku i v Čechách a na Moravě vešel ve styk s Bratřimi a tak si je oblíbil, že r. 1568 napsal latinské dějiny Jednoty. Zůstaly v rukopise a Łasicki je nahradil po zevrubnějším studiu velkým dílem, k němuž mu Bratři poskytovali pramenný materiál, až je dokončil r. 1599. Osmá kniha této jeho „Historie“, o řádech bratrských, náleží mezi nejlepší spisy o Jednotě a nabyla významu edicí i českým překladem Komenského [1649].

Polemické spisy a náboženské disputace, v té době v polské společnosti velmi oblíbené, nebyly jediným prostředkem katolické strany v pokusech o získání převahy. Docházelo i k násilnému převádění do katolické církve. Za těchto okolností utíchaly spory mezi protestanty a ustupovaly pochopení potřeby společného postupu na obranu proti útočnosti katolíků. Počátek učinili reformovaní a luterští na Litvě vzájemnou dohodou v březnu 1570. Po delších přípravách došlo k *dohodě* platné pro celou polskolitevskou říši [Litva a Polsko se spojily unii v Lublině 1569 v jednotný stát] *v Sandoměři* v dubnu 1570. V čele jednání byli reformovaní, kteří v lednu přijali s konečnou platností za své vyznání Helvetiku, vložili však do ní k výkladu o večeri Páně také příslušný článek z konfese Bratrské a Saské [1551]. Tím chtěli připravit základnu přijatelnou Bratřím i luteránům. Tito obojí se sešli v Poznani a slíbili si zanechat vzájemných útoků s kazatelen. Delegáti všech účastnících církví